

Українська література. 5 клас

*Пригодницька повість
Зірки Мензатюк
«Таємниця козацької шаблі»*

*Дележа Альбіна Ярославівна,
вчитель української мови
та літератури гімназії № 290
м.Києва*

Київ - 2016

Мета:

- *опрацювати повість З.Мензатюк «Таємниця козацької шаблі», з'ясувати її ідейний зміст, пізнавальне та виховне значення;*
- *розвивати стійкі читацькі інтереси, творчі здібності, уміння;*
- *аналізувати й порівнювати поведінку героїв, робити висновки;*
- *використовуючи матеріали повісті, формувати навички практичного застосування набутих знань із літератури, мови, історії України, народознавства, географії у повсякденному житті;*
- *удосконалити навички творчого переказування та виразного читання.*
- *посприяти виховання національної свідомості, патріотичних почуттів, поваги до героїчного минулого нашого народу.*

У повісті Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» дивним чином тісно переплітаються історичні факти і детективні пригоди, минуле і сучасне, реальність і фантазія, добро і зло.

Не завжди те, над чим варто задуматися, привертає нашу увагу під час читання художнього твору. Тому ми спробуємо зануритися у ті життєві глибини, які для нас приготувала авторка.

Зірка Захаріївна стверджує, що література повинна готувати дитину до дорослого життя, допомагати їй пізнати себе, оточуючих людей, світ навколо.

Перед нами стоїть завдання дослідити, що ж ми змогли винести для себе із прочитаної повісті, яку користь отримали від спілкування з книгою. На матеріалі повісті ми будемо удосконалювати навички роботи з текстом – переказування, виразне читання, інсценування.

Як і головна героїня повісті Наталка, полюбляє подорожувати і Зірка Мензатюк.

«Причому, то мають бути «дикі» мандри з наметом, наплічником — по місцях, які не затоптали туристи. Казанок на багатті, лисиця, яка вночі цупить нашу ковбасу, проблеми з грозою чи вітрюганом, що серед ночі зриває намет — оце мені саме всмак», — говорить письменниця.

А що ви знаєте про авторку твору «Таємниця козацької шаблі»?

Зірка Захарівна Мензатюк народилася 21 жовтня 1954 року в селі Мамаївцях Кіцманського району Чернівецької області, Україна. Писати почала, коли ще вчилася у другому класі.

Закінчивши школу, Зірка вступила на факультет журналістики Львівського університету імені Івана Франка, який закінчила у 1977 році з червоним дипломом, після чого почала працювати кореспондентом газети «Радянська Україна». Робота була цікавою, відповідальною, проте скоро письменниця стала відчувати, що пише не про те, не так, як хоче, тому відмовилася від кар'єри, залишила газету і присвятила себе творчості для дітей.

З 1995 р. Зірка Мензатюк — член Національної Спілки письменників України; з 1997 р. веде в дитячому журналі «Соняшник» рубрики «Храми України», «Фортеці України»,

«Щоб любити», «Щоденник мандрівника»; з 2004 р. — автор рубрики про святині України в освітній радіопередачі для школярів «АБЦ» Національного радіо.

Казки письменниці почали друкувати в журналах «Барвінок», «Соняшник», «Малятко», у закордонному журналі «Веселка», який виходив у США і Словаччині.

У 1990 році видавництво «Веселка» випустило її першу книжку казок «Тисяча парасольок». Невдовзі в тому ж видавництві вийшла друга книжка «Арніка» (1993) — казка про найчарівніше зілля Карпат. У видавництві «Лелека» побачила світ книжка «Мільйон мільйонів сестричок» (1999).

У 2002 р. як спеціальний випуск журналу «Соняшник» вийшла друком книга про найвідоміші церкви та монастирі України, адресована дітям, «Наші церкви: історія, дива, легенди». Не могла письменниця не написати і казок про Київ — нашу столицю — казкове місто, про яке складали казки ще за княжих часів. Всі ми їх знаємо: казку про киянина з Подолу Кирила Кожум'яку, про чарівницю Добраду та ін. І от у 2006 р. «Видавництво Старого Лева» надрукувало книгу під назвою «Київські казки». Цього ж року у видавництві побачили світ ще два видання письменниці — «Таємниця козацької шаблі» і «Казочки-куцохвостики», яке здобуло титул «Книжка року-2006» у номінації «Дитяче свято» і 3-тю премію київського ярмарку «Книжковий світ-2006» у номінації «Краща дитяча книга».

У 2007 р. у видавництві «Букрек» вийшла книга **«Катрусині скарби»**, в якій письменниця знайомить юного читача з традиційним народним мистецтвом України. Цього ж року у видавництві «Грані-Т» побачила світ збірка казкових історій **«Як до жабок говорити»** про пригоди хлопчика-мрійника Іванка, якого називали чарівним не за те, що він умів робити чудеса всілякі, а тому, що вірив у них.

У своїх казках Зірка пише про вічні цінності українського народу. У 2008 р. у видавництві «Школа» побачила світ її книжка **«Макове князювання»**, в яку включено казки про наші свята, адже саме в них приховано багато казкового, чарівного! От хоча б перетворення звичайного яєчка в красуню-писанку, що несе на собі чарівні знаки.

Зірка Мензатюк — лауреат міжнародного літературного конкурсу у США, літературної премії імені Лесі Українки, Наталі Забіли.

Зірка Захарівна дуже любить подорожувати. Саме з таких мандрівок із дочкою та чоловіком народився задум повісті, з якою ми знайомимосся сьогодні, – «Таємниця козацької шаблі». Як зазначає авторка, спершу вона хотіла написати про пригоди з чарівним автомобілем. Але в повісті мав бути мотив, заради якого здійснюється подорож. Цим мотивом стала козацька шабля.

Які асоціації у вас викликає слово «ШАБЛЯ»?

ШАБЛЯ – різновид холодної зброї. Вона має клинок (довжиною більше 100 см), хрестовину (гарду) та руків'я. Клинок шаблі викривлений, з лезом на вигнутому боці та обухом на увігнутому, має вістря та хвостову частину для кріплення руків'я. Зразки шабель, які ми бачимо, вказують, що козацькі шаблі були доволі тонкі та легкі, ручку мали оздоблену, піхви прикрашені різьбою.

Отримати шаблю справжньої січовик міг лише двома шляхами – у спадок від батька чи діда або здобути в бою. Окремо треба наголосити на особливому значенні шаблі для козака-лицаря. У козацькому середовищі ставилися до шаблі як символу військової звитяги. Козаки повсякчас удосконалювали свою техніку шабельного бою. Шабля завжди посідала визначне місце у свідомості українців, асоціюючись у першу чергу з козаком – захисником Вітчизни.

Шабля фігурує у величезній кількості українських народних дум, поезій, прислів'їв та приказок

Пригадайте, що таке прислів'я, приказка?

- Береженого бог береже, а козака шабля стереже.
- Дай Боже воювати і шабель не виймати.
 - Кінь, шаблюка, вітер в полі – і ніхто не здолає козацької волі!
- Козаку лучче проміняти шаблю на веретено, ніж напасти вдвох на одного.
- В бою козак себе славить не на язиці пилюкою, а конем та шаблюкою.

Робота над змістом твору

Дайте відповіді на запитання за змістом повісті Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»:

- Яка ж таємниця пов'язана з козацькою шаблею у повісті?
- Що дізналися Руснаки про старовинну реліквію від привида?
- Де вирішили шукати шаблю в першу чергу? Чому?
- У який день сім'я Руснаків потрапила у Берестечко?
- З ким познайомилася Наталка у Берестечку?
- Що ви знаєте про пластунів?

Хто такі пластуни?

Пласт – це скаутська організація України, мета якої – сприяти всебічному патріотичному самовихованню української молоді на засадах християнської моралі.

Три головні обов'язки пластуна:

- бути вірним Богові та Україні;*
- допомагати іншим;*
- жити за Пластовим законом.*

В Україні кількість пластунів становить близько 6000 осіб.

Робота над змістом твору

Дайте відповіді на запитання за змістом повісті Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»:

- Які видіння бачить дівчина?
- Навіщо письменниця уводить до повісті картини бою?
- Що вас найбільше вразило у оповідях про битву під Берестечком?
- Де ж було знайдено старовинну шаблю?
- Хто допомагав сімейству Руснаків, а хто заважав? Як саме?
- Чи хотіли б ви бути учасниками таких пригод, які пережили наші герої? Яких саме?
- А яких пригод ви б хотіли уникнути?

Маршрут подорожі у пошуках козацької шаблі.

Що ви знаєте про місця, які відвідала сім'я Руснаків?

Підготуйте повідомлення про місця, що відвідала Наталка з родиною

Фортеця у Дубно

Берестечко

Замок у Підгірцях

Олеський замок

Кам'янець-Подільський

Хотинська фортеця

Робота над змістом твору

— Тату, тату! Косий хрест! Та ж то літера «Х»! — залементувала Наталочка, тицяючи в скло на дорожній покажчик.

— Привид підказував, щоб ми їхали в Хотин!

Авжеж. Фортеця німувала. Ніде не видніло ні душі. Ані лялечки! Невже вони спізнилися? Після довгої нелегкої дороги, після стількох пригод і небезпек... Наталочка знову відчула гіркоту. Ні, з таким кінцем мандрівки вона не могла змиритися. Вона ще почекає. Хоч би й сокири з неба падали, то не піде звідси.

Хотинська фортеця - останній пункт подорожі Руснаків.

- Назвіть усіх, хто зібрався біля Хотинської фортеці на місці продажу шаблі?
- Як намагалися переконати того, хто знайшов шаблю, не продавати її абикому, щоб зберегти старовинну реліквію на батьківщині?
- Герої повісті шукали втрачену шаблю-реліквію, цінну річ, але вони і не підозрювали, що вже мали певні багатства: гордість за своїх предків, пошану до історичного минулого, любов до України. Як одним словом ми можемо назвати таких людей?
- Хто у повісті є патріотами? Чому?

Робота над змістом твору

Наталка та Антип - персонажі твору Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі», які, на перший погляд, мають одну мету:

«... Два — нуль на мою користь: шаблю шукаєте ви, — засміявся незнайомец і пояснив ошелешеній Наталочці. — Ми також її шукаємо. Та ж ситуація: привид і так далі.»

Проте характери цих персонажів, попри спільну мету протилежно відрізняються.

Спростуйте або доведіть наявність таких рис характеру у наших героїв, наводячи цитати з твору:

Наталочка

- сміливість
- довірливість
- уміння дружити
- патріотизм
- розвинута фантазія
- любов до пригод
- наполегливість

Антип

- хитрість
- підступність
- самовпевненість
- безжальність
- відсутність патріотизму
- нахабство
- насмішкуватість

Теорія літератури

Пригодницькі твори — твори із захоплюючим сюжетом про складні випробування, через які проходять герої. В основі цих творів гострі конфлікти, а герої — учасники багатьох цікавих подій, у яких з великою силою виявляються їх розум, винахідливість і мужність. Ці герої розкривають великі таємниці, здійснюють важливі відкриття, показують чудеса відваги в революційних битвах, громадянських і визвольних війнах тощо.

ПОВІСТЬ — це великий за обсягом твір, у якому детально розповідається про багато подій із життя дійових осіб. У повісті зображено багато подій із життя героїв, спосіб викладу розповідний, є докладні описи й розповіді про події та персонажів, прозова форма.

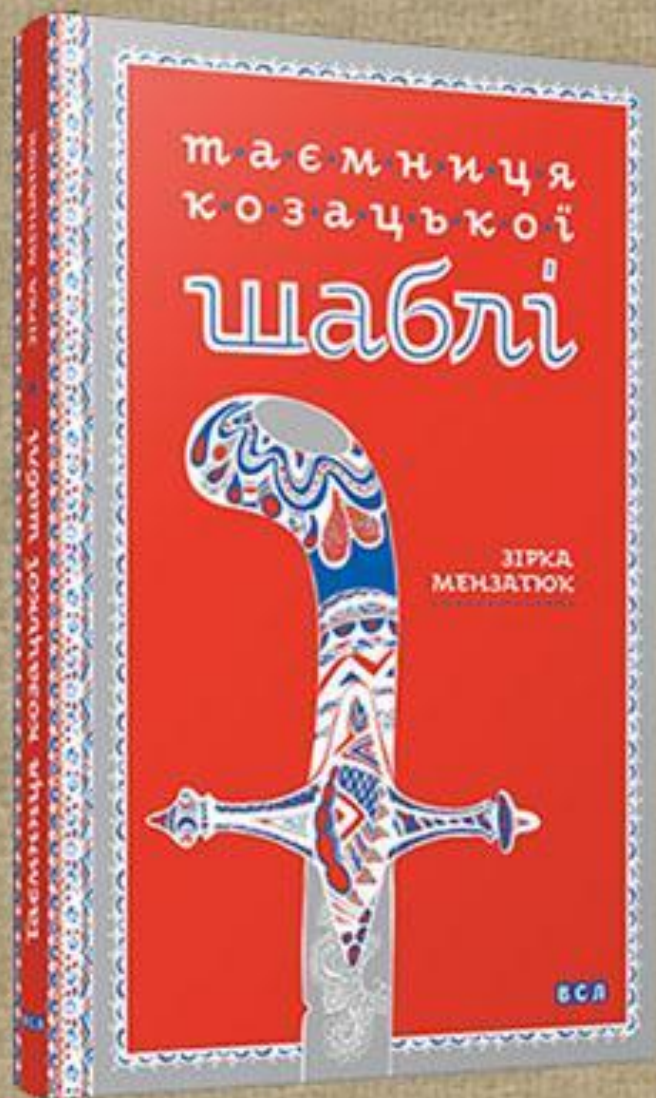
ПРИГОДНИЦЬКА ПОВІСТЬ — це твір, у якому зображені непередбачені, несподівані події, що трапляються з героями.

Пригодницький твір має складний, заплутаний сюжет, із героями трапляються цікаві, часом неймовірні пригоди, вони опиняються у складних життєвих ситуаціях, з яких, звичайно ж, виходять переможцями.

Чи є твір «Таємниця козацької шаблі» пригодницькою повістю?

Робота над змістом твору

Складіть паспорт твору

Тема: розповідь про пригоди сім'ї Руснаків у пошуках давньої реліквії - козацької шаблі.

Ідея: утвердження значення історичної пам'яті для сучасної людини; повага до пам'яток історії та культури; формування національної свідомості, патріотичних почуттів, усвідомлення актуальності цих понять у нашому житті; ушляхетнення мужності, героїзму, винахідливості, рішучості Наталки та її друзів; засудження сил зла, жорстокості, корисливості, лжепатріотизму.

Жанр: пригодницька повість

Тідсумки. Домашнє завдання

Аналізуючи повість З.Мензатюк «Таємниця козацької шаблі, крок за кроком ми дійшли висновку, що наша сила, як і сила героїв повісті, - в ЄДНОСТІ. Усі ми – УКРАЇНЦІ, нас єднає Батьківщина, почуття любові до неї, поваги до її нелепої, але героїчної історії.

Герої повісті шукали втрачену шаблю-реліквію, цінну річ, але вони і не підозрювали, що вже мали певні багатства: гордість за своїх предків, пошану до історичного минулого, любов до України. І я бажаю вам, щоб почуття єдності, товариськості та патріотизму не полишали вас протягом усього життя, як не полишали вони душі наших славетних пращурів - козаків! Адже непоборним є тільки той народ, який відчуває себе єдиним цілим.

Домашнє завдання:

Обов'язкове:

1. Цитатна характеристика Наталочки та Антипа;
2. Підготуватися до контрольної роботи (акровірші Л.Глібова, «Повість минулих літ», О.Олесь «Ярослав Мудрий», «Микита Кожум'яка», З.Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»).

Теорія літератури: акровірш, літопис, драматичний твір, гіпербола, пригодницька повість)

За бажанням:

1. Скласти акровірш «Шабля»;
2. Оформити уривок повісті «Таємниця козацької шаблі» ілюстрацією.

